

**Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu
addysg a gofal mewn lleoliadau a
reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n
gymwys am gyllid ar gyfer addysg
ran-amser**

Cynnwys

Diben yr arweiniad	1
Sail gyfreithiol arolygu ar gyfer Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn	1
Y Fframwaith Arolygu ar y Cyd	3
Egwyddorion arolygu	4
Cod ymddygiad ar gyfer arolygwyr	4
Gweithdrefnau cwyno	5
Disgwyliadau o ran lleoliadau	5
Cynnal arolygiadau	6
Cynllunio'r arolygiad	6
Cysylltu â'r lleoliad cyn arolygiad	6
Yr ymweliadau arolygu	6
Ar ôl yr arolygiad	7
Disgrifiadau barnau	7
Cyfrannau	8
Materion iechyd, diogelwch a lles	8
Diogelu	8
Egwyddorion AGC ar gyfer sicrhau gwelliant a gorfodi, gan gynnwys diffyg cydymffurfio â rheoliadau	9
Argymhellion ar gyfer gwella	9
Sut byddwn yn gwerthuso'r themâu	10
1 Lles	10
2 Dysgu	11
3 Gofal a datblygiad	13
4 Addysgu ac asesu	15
5 Yr amgylchedd	17
6 Arweinyddiaeth a rheolaeth	18
Atodiad A: Rhestr o ddogfennau i'w lanlwytho i'r YAR cyn yr arolygiad	21
Atodiad B: Rhestr o ddogfennau y mae eu hangen yn ystod yr arolygiad, yn ôl pob tebyg	22
Atodiad C: Rheoliadau a'r Safonau Gofynnol Cenedlaethol	23
Atodiad Ch: Diogelu	24

Diben yr arweiniad

Mae'r arweiniad hwn yn amlinellu'r ffordd y bydd Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn yn arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser. Bydd yr arolygiadau hyn ar y cyd yn gwerthuso'r gofal a ddarperir ar gyfer pob plentyn hyd at 12 oed ac addysg plant tair a phedair oed nad ydynt yn derbyn addysg mewn lleoliad a gynhelir.

Diben arolygu ar y cyd yw:

- Cynnig gwerthusiad am ansawdd i ddefnyddwyr gwasanaethau a rhanddeiliaid eraill trwy adroddiadau a gyhoeddir
- hybu gwelliant mewn gofal ac addysg
- llywio datblygiad polisi cenedlaethol gan Lywodraeth Cymru
- profi p'un a yw'r gwasanaeth yn addas i fod wedi'i gofrestru o hyd
- rhoi sicrwydd digonol bod y gwasanaeth yn ddiogel ac yn cydymffurfio

Sail gyfreithiol arolygu

AGC

Mae Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) yn annog gwella gwasanaethau gofal cymdeithasol a lleoliadau'r blynyddoedd cynnar trwy reoleiddio, arolygu ac adolygu gwasanaethau, a thrwy ddarparu cyngor proffesiynol i Weinidogion a llunwyr polisïau. AGC yw rheoleiddiwr annibynnol gofal cymdeithasol a gofal plant yng Nghymru sy'n cyflawni'i swyddogaethau ar ran Gweinidogion Cymru.

Mae AGC yn rheoleiddio ac yn arolygu gwasanaethau gofal i bawb, o bobl ifanc i oedolion hŷn. Mae'n adolygu gwasanaethau fel y gall roi gwybod i'r cyhoedd p'un a yw gwasanaethau yn cyrraedd y safon, yn nodi meysydd i'w gwella ac yn helpu i ddiogelu buddiannau defnyddwyr a'u gofalwyr.

Mae AGC yn rheoleiddio ystod eang o wasanaethau gofal cymdeithasol trwy wirio'u bod yn cydymffurfio â gofynion i ddarparu gwasanaethau diogel, o ansawdd da, fel y'u pennir gan y gyfraith.

Mae AGC yn rheoleiddio ac yn arolygu lleoliadau gofal a chwarae plant i wneud yn siŵr eu bod yn ddiogel ac yn cynnig gofal o ansawdd da o dan y ddeddfwriaeth berthnasol, sydd ar gael ar y wefan, www.arolygiaethgofal.cymru

- Deddf Safonau Gofal 2000
- Mesur Plant a Theuluoedd (Cymru) 2010
- Rheoliadau Gwarchod Plant a Gofal Dydd (Cymru) 2010
- Rheoliadau Gwarchod Plant a Gofal Dydd (Anghymhwys) (Cymru) 2010
- Gorchymyn Eithriadau Gwarchod Plant a Gofal Dydd (Cymru) 2010
- Safonau Gofynnol Cenedlaethol ar gyfer Gofal Plant a Reoleiddir

Disgwylir i bob lleoliad gydymffurfio â'r rheoliadau a bodloni'r safonau gofynnol cenedlaethol perthnasol.

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

Estyn

Caiff arolygu lleoliadau sy'n gymwys am gyllid ar gyfer darparu addysg i blant cyn oed ysgol gorfodol ei lywodraethu gan Atodlen 26 Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Addysg 2005.

Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i Brif Arolygydd Ei Fawrhydi dros Addysg ac Hyfforddiant roi gwybod i Lywodraeth Cymru am:

- ansawdd a safonau'r addysg feithrin a ddarperir
- i ba raddau mae'r lleoliad yn bodloni anghenion ystod o blant yn y lleoliad
- ansawdd arweinyddiaeth a rheolaeth y lleoliad
- cyfraniad y lleoliad at les plant
- datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol y plant

Mae'n rhaid i lleoliadau sy'n gymwys am gyllid ar gyfer darparu addysg i blant cyn oed ysgol gorfodol:

- weithio tuag at ddeilliannau addysgol cytunedig, sef sicrhau bod plant yn gwneud cynnydd tuag at ddeilliannau'r cyfnod sylfaen
- cael eu harolygu ar gyfnodau fel y'i pennir

Y Fframwaith Arolygu ar y Cyd

Mae'r fframwaith fel y'i cyflwynir isod yn cynnwys 6 thema, bob un wedi'i rhannu'n feysydd allweddol. Mae themâu 1 a 2 yn ystyried deilliannau plant, mae themâu 3 a 4 yn ystyried pa mor dda mae ymarferwyr yn cyfrannu tuag at y rhain ac mae themâu 5 a 6 yn ystyried ansawdd yr arweinyddiaeth o ran sicrhau deilliannau da i'r plentyn.

Bydd arolygwyr yn llunio un farn ar gyfer pob thema, ar gyfer darpariaeth gyfan y lleoliad.

Ystyried effaith pandemig COVID-19

Gohiriom ein harolygiadau ar y cyd o'r holl leoliadau nas cynhelir ym mis Mawrth 2020 o ganlyniad i COVID-19. Yn ystod y cyfnod hwn, ymgysylltom â lleoliadau trwy alwadau ffôn ac ymweliadau i ddysgu am sut roedd y pandemig yn effeithio ar les staff a phlant, yn ogystal â'r effaith ar y ddarpariaeth. Parhaodd AGC i arolygu lleoliadau a oedd yn destun pryder. Wrth i ni aildechrau gweithgarwch arolygu ar y cyd, bydd arolygwyr yn gymesur ac yn ystyried amgylchiadau'r lleoliad, ac effaith y pandemig ar ddeilliannau plant, darpariaeth ac arweinyddiaeth a rheolaeth.

	Thema	Maes allweddol
P L A N T	1 Lles	1.1 I ba raddau mae gan blant lais?
		1.2 I ba raddau mae plant yn teimlo'n ddiogel, yn hapus a'u bod yn cael eu gwerthfawrogi?
		1.3 Pa mor dda mae plant yn rhyngweithio?
		1.4 I ba raddau mae plant yn mwynhau eu chwarae a'u dysgu?
		1.5 Pa mor dda mae plant yn datblygu, yn dysgu ac yn dod yn annibynnol?
	2 Dysgu ¹	2.1 Pa mor dda mae plant yn caffael medrau ac yn gwneud cynnydd priodol yn eu dysgu?
Y M A R F E R W Y R	3 Gofal a datblygiad	3.1 Pa mor dda mae ymarferwyr yn diogelu plant, gan eu cadw'n ddiogel ac yn iach ar yr un pryd?
		3.2 Pa mor dda mae ymarferwyr yn rheoli rhyngweithiadau?
		3.3 Pa mor dda mae ymarferwyr yn hyrwyddo datblygiad plant ac yn bodloni'u hanghenion unigol?
	4 Addysgu ac asesu ¹	4.1 Pa mor dda mae ymarferwyr yn cynllunio profiadau dysgu sy'n bodloni anghenion plant?
4.2 Pa mor dda mae ymarferwyr yn addysgu ac yn asesu plant?		

¹ Mae hyn yn berthnasol i blant 3 a 4 oed yn unig nad ydynt yn cael addysg mewn lleoliad a gynhelir

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

A R W E I N W Y R	5 Yr amgylchedd	5.1 Pa mor dda mae arweinwyr yn sicrhau diogelwch y safle?
		5.2 Pa mor dda mae arweinwyr yn sicrhau addasrwydd y safle a'r defnydd ohono?
		5.3 Pa mor dda mae arweinwyr yn sicrhau ansawdd yr adnoddau a'r cyfarpar a'r defnydd ohonynt?
6 Arweinyddiaeth a rheolaeth	6.1 Pa mor effeithiol yw'r arweinyddiaeth?	
	6.2 Pa mor effeithiol yw'r hunanwerthuso a'r cynllunio ar gyfer gwella?	
	6.3 Pa mor effeithiol yw'r rheolaeth ar staff ac adnoddau?	
	6.4 Pa mor effeithiol yw partneriaethau?	

Egwyddorion arolygu

Bydd arolygwyr:

- yn sicrhau bod arolygu o ansawdd uchel ac yn ymatebol i anghenion yr holl blant
- yn sicrhau bod barnau yn gadarn, yn ddilys ac wedi'u seilio ar dystiolaeth uniongyrchol
- yn cynnwys lleoliadau'n llawn yn y broses arolygu
- yn defnyddio adolygiad blynyddol y lleoliad yn fan cychwyn ar gyfer yr arolygiad ac i nodi materion allweddol i ymchwilio iddynt er mwyn llunio barnau ar ddilysrwydd eu canfyddiadau
- yn cadw gofynion am ddogfennau a gwaith paratoi gan y lleoliad i leiafswm
- yn cywain barn defnyddwyr gwasanaeth
- yn cymhwyso egwyddor cydraddoldeb ar gyfer y Gymraeg a'r Saesneg yn yr holl waith arolygu
- yn glir gyda lleoliadau ynglŷn â diffygion pwysig ac yn darparu argymhellion adeiladol i gefnogi gwelliant

Cod ymddygiad ar gyfer arolygwyr

Dylai arolygwyr gynnal y safonau uchaf posibl yn eu gwaith. Mae'n rhaid i bob arolygydd gyrraedd y safonau yng Nghod Ymddygiad y Gwasanaeth Sifil. Wrth gynnal yr arolygiad, bydd arolygwyr:

- yn gwneud eu gwaith gyda didwylledd, cwrteisi a sensitifrwydd
- yn gwerthuso gwaith y lleoliad yn wrthrychol
- yn adrodd yn onest, yn deg ac yn ddiduedd
- yn cyfathrebu'n glir ac yn agored
- yn gweithredu er lles pennaf plant
- yn parchu cyfrinachedd yr holl wybodaeth sy'n dod i law yn ystod eu gwaith

Mae'n bwysig bod arolygwyr yn barnu effeithiolrwydd y ddarpariaeth a'r arweinyddiaeth ar sail eu cyfraniadau at ddeilliannau ac nid ar sail ffafrio unrhyw ddulliau penodol, er enghraifft dilyn cynllun neu fenter benodol. Yr hyn sy'n allweddol i'r farn yw p'un a yw'r dulliau a'r sefydliad yn addas at eu diben, sef cefnogi pob plentyn i gyflawni deilliannau cadarnhaol a lefelau uchel o les.

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

Bydd gan arolygwyr o bob arolygiaeth eu bathodynau adnabod neu eu cardiau gwarant eu hunain a gellir gofyn am y rhain at ddibenion gwirio.

Dylai arolygwyr hysbysu Estyn neu AGC am unrhyw wrthdaro buddiannau gwirioneddol neu ganfyddedig cyn gynted ag y cânt wybod y byddant yn arolygu'r lleoliad.

Gweithdrefnau cwyno

Mae'r weithdrefn gwyno ar gyfer pob arolygiaeth ar gael ar ei phriod wefan. Dylid cyflwyno cwynion am ymddygiad arolygwyr unigol i'r arolygiaeth briodol. Os bydd y gŵyn yn ymwneud â'r broses arolygu, bydd y gŵyn yn dilyn gweithdrefn gwyno'r arolygiaeth sy'n arwain yr arolygiad.

Estyn

<https://www.estyn.llyw.cymru/node/13419>

AGC

<https://arolygiaethgofal.cymru/cysylltwch-ni/codi-pryder>

Disgwyliadau o ran lleoliadau

Er mwyn i arolygu fod yn adeiladol ac yn fuddiol, mae'n bwysig bod arolygwyr a lleoliadau yn sefydlu a chynnal perthynas weithio proffesiynol, yn seiliedig ar gwrteisi, parch ac ymddygiad proffesiynol y naill at y llall. Mae disgwyl i arolygwyr gynnal Cod Ymddygiad y Gwasanaeth Sifil, ond rydym yn disgwyl i leoliadau hefyd:

- fod yn gwrtais ac yn broffesiynol
- galluogi arolygwyr i gynnal eu harolygiad mewn ffordd agored a gonest
- galluogi arolygwyr i werthuso'r ddarpariaeth yn wrthrychol yn unol â'r fframwaith arolygu ar y cyd
- darparu tystiolaeth a fydd yn galluogi arolygwyr i adrodd yn onest, yn deg ac yn ddibynadwy ar y lleoliad
- cynnal deialog pwrpasol gyda'r arolygydd neu'r tîm arolygu
- cydnabod bod angen i arolygwyr arsylwi arfer a siarad â staff a rhanddeiliaid eraill heb bresenoldeb arweinydd
- tynnu unrhyw bryderon am yr arolygiad i sylw arolygwyr mewn modd amserol a phriodol, trwy'r person â gofal neu'r person cofrestredig/unigolyn cyfrifol
- gweithio gydag arolygwyr i leihau tarfu a straen trwy gydol yr arolygiad
- sicrhau iechyd a diogelwch arolygwyr tra byddant ar eu safle

Adeg yr hysbysiad o'r arolygiad, dylai lleoliadau adolygu cyfansoddiad y tîm arolygu. Cyfrifoldeb lleoliadau yw amlygu unrhyw wrthdaro buddiannau gwirioneddol neu ganfyddedig cyn dechrau eu harolygiad.

Cynnal arolygiadau

Cynllunio'r arolygiad

Bydd yr arolygiad yn seiliedig ar un set o wybodaeth a ddarperir gan y lleoliad, gan gynnwys dadansoddiad o gryfderau a meysydd i'w datblygu. Cyfeirwch at Atodiad B am restr o ddogfennau i'w lanlwytho i'r YAR cyn yr arolygiad.

Cysylltu â'r lleoliad cyn arolygiad

Bydd y lleoliad yn cael deng niwrnod gwaith o rybudd o'r arolygiad. Ar yr adeg hon, bydd y cydlynedd arolygu (CydAr) yn cysylltu â'r lleoliad i wneud trefniadau ar gyfer yr arolygiad. Yn ystod y cyfnod hwn, bydd y CydAr:

- yn esbonio diben yr arolygiad ac yn trafod rhaglen amlinellol ar gyfer yr arolygiad
- yn trafod y wybodaeth benodol y bydd ei hangen cyn yr arolygiad ac yn gwneud y trefniadau ar gyfer ei derbyn ar ffurf electronig, drwy'r Ystafell Arolygu Rithwir, o fewn 5 niwrnod gwaith
- yn gofyn p'un a oes unrhyw broblemau neu risgiau y dylai wybod amdanynt, a gofyn am friff cyffredinol ar iechyd a diogelwch ar ddechrau'r arolygiad
- yn trefnu bod tystiolaeth ategol ar gael
- yn trefnu bod y person cofrestredig, yr unigolyn cyfrifol neu aelod o'r pwyllgor rheoli gwirfoddol yn cyfarfod ag arolygwyr yn ystod y cyfnod arolygu
- yn cytuno ar y trefniadau ar gyfer llenwi holiaduron rhieni a staff
- yn trefnu unrhyw faterion domestig, fel ystafell i'r arolygwyr a pharcio
- yn gwneud y trefniadau ar gyfer adrodd yn ôl ar ganfyddiadau'r arolygiad
- yn cytuno ar y trefniadau ar gyfer llenwi'r holiaduron ôl-arolygiad
- yn hysbysu'r lleoliad y bydd elfennau allweddol y trefniadau'n cael eu cadarnhau yn ysgrifenedig

Bydd y tîm arolygu yn cynnwys arolygydd arweiniol ac arolygydd tîm. Os caiff arolygiad ei arwain gan arolygydd Estyn, bydd yr aelod tîm yn arolygydd AGC. Os bydd yr arolygydd arweiniol yn arolygydd AGC, bydd yr aelod tîm yn arolygydd Estyn.

Bydd yr arolygydd arweiniol yn cysylltu â'r lleoliad dros y ffôn cyn yr arolygiad i gyflwyno'i hun a rhoi rhagor o wybodaeth am yr arolygiad.

Bydd yr arolygydd arweiniol yn gofyn i'r lleoliad roi gwybod i rieni am yr arolygiad a rhoi gwybod iddynt am y gweithdrefnau ar gyfer cael eu barn.

Bydd lleoliadau cyfrwng Cymraeg yn cael eu harolygu trwy gyfrwng y Gymraeg.

Yr ymweliadau arolygu

Fel arfer, bydd yr ymweliadau arolygu ar y cyd yn digwydd dros ddau hanner diwrnod yn olynol. Lle bydd lleoliadau yn cynnig gofal i blant hyd at 12 oed, bydd arolygydd ychwanegol o AGC yn arolygu'r ddarpariaeth y tu allan i'r ysgol fel rhan o'r arolygiad hwn ar y cyd. Yn ystod yr arolygiad, bydd arolygwyr yn casglu tystiolaeth

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

gan ddefnyddio amrywiaeth o ddulliau. Bydd y rhain yn cynnwys ymgymryd ag arsylwadau o arfer, defnyddio SOFI2, trafodaethau â phlant, rhieni, ymarferwyr ac arweinwyr, a chraffu ar ddogfennau (gweler Atodiad C). Bydd yr arolygydd arweiniol yn rhoi gwybod i arweinwyr y lleoliad am gynnydd yr arolygiad.

Ar ddiwedd yr arolygiad, rhoddir adborth ffurfiol. Mae'r cyfarfod adborth yn rhoi'r cyfle i arweinwyr a rheolwyr glywed canfyddiadau a barnau'r tîm a myfyrio arnynt. Dylai'r adborth ganolbwyntio ar y cryfderau a'r meysydd i'w gwella, a'r ffactorau sy'n cyfrannu atynt. Dylai'r arolygydd arweiniol esbonio i'r lleoliad y gellir codi materion a'u trafod, cywiro materion ffeithiol ac egluro barnau, ond nid yw'r barnau eu hunain yn destun trafod.

Yn ystod pob arolygiad craidd, bydd y tîm arolygu yn ystyried p'un a oes angen unrhyw weithgarwch dilynol ar y lleoliad. Dylai'r arolygydd arweiniol roi gwybod i'r lleoliad os bydd angen unrhyw weithgarwch dilynol.

Yn ystod yr arolygiad, bydd y tîm hefyd yn ystyried a oes unrhyw arfer effeithiol yn y lleoliad sy'n deilwng o gael ei hystyried a'i hefelychu gan leoliadau eraill. Os oes, bydd yr arolygydd arweiniol yn gofyn i'r lleoliad baratoi astudiaeth (neu astudiaethau) achos i'w lledaenu ar wefannau AGC ac Estyn.

Mae'r holl farnau yn ystod arolygiad yn rhai dros dro ac yn amodol ar gael eu cymedroli a'u dilysu. Maent yn gyfrinachol i'r lleoliad. Ni ddylid eu cyfleu y tu hwnt i'r grŵp hwn, gan gynnwys trwy gyfryngau cymdeithasol, hyd nes i AGC ac Estyn gyhoeddi'r adroddiad ar eu gwefannau.

Ar ôl yr arolygiad

Yr adroddiad arolygu

Yr arolygydd arweiniol sy'n gyfrifol am gynhyrchu adroddiad arolygu terfynol sy'n glir i gynulleidfa leyg ac yn ddefnyddiol i'r lleoliad.

Bydd adroddiadau yn cael eu cyhoeddi'n ddwyieithog, lle mae lleoliad wedi gofyn am hyn, yn unol â Pholisïau Iaith Gymraeg AGC ac Estyn.

Bydd adroddiad yn cael ei lunio o fewn 45 niwrnod gwaith o ddechrau'r arolygiad.

Bydd yr arolygiaethau yn rhoi drafft o'r adroddiad i'r lleoliad er mwyn helpu i wirio cywirdeb ffeithiol y cynnwys. Bydd gan yr ysgol bum niwrnod gwaith i ystyried yr adroddiad drafft a nodi unrhyw gamgymeriadau ffeithiol.

Disgrifiadau barnau

Bydd arolygwyr yn rhoi un farn ar gyfer pob thema, ar gyfer darpariaeth gyfan y lleoliad.

Bwriedir i'r disgrifiadau canlynol fod yn ganllaw i helpu arolygwyr lunio barnau trwy ystyried cydbwysedd ac arwyddocâd cymharol cryfderau a meysydd i'w gwella.

Rhagorol – perfformiad ac arferion cryf iawn, cynaledig

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

Da – llawer o gryfderau a dim meysydd pwysig y mae angen eu gwella'n sylweddol

Digonol – cryfderau yn gorbwysu gwendidau ond mae angen gwelliannau

Gwael – gwendidau pwysig yn gorbwysu cryfderau ac mae angen gwelliannau sylweddol

Er mwyn dod i farn ar themâu arolygu 3, 4, 5 a 6, bydd arolygwyr yn ystyried yr effaith ar les a dysgu plant.

Cyfrannau

Mewn adroddiadau, rydym yn defnyddio'r termau canlynol i adlewyrchu cyfrannau. Mae'r rhain yn berthnasoedd mynegol yn unig.

bron bob un = gydag ychydig o eithriadau
y rhan fwyaf = 90% neu fwy
llawer = 70% neu fwy
mwyafrif = dros 60%
hanner = 50%
tua hanner = yn agos at 50%
lleiafrif = o dan 40%
ychydig = o dan 20%
ychydig iawn = llai na 10%

Materion iechyd, diogelwch a lles

Os amlygir materion iechyd, diogelwch a lles difrifol yn ystod arolygiad, bydd arolygydd AGC yn dilyn trywydd hyn fel rhan o weithdrefnau diffyg cydymffurfio AGC.

Diogelu

Mae dyletswyddau statudol ar bob lleoliad i weithredu mewn modd sy'n ystyried yr angen i ddiogelu a hyrwyddo lles plant (gweler yr arweiniad yn Atodiad Ch). Mae angen i'r trefniadau sydd ar waith mewn lleoliadau sicrhau:

- bod mesurau rhesymol yn cael eu cymryd i leihau risgiau niwed i les a diogelwch plant
- bod camau priodol yn cael eu cymryd i fynd i'r afael â phryderon am les a diogelwch plant

Yn ystod yr arolygiad, gallai unrhyw aelod o'r tîm arolygu amlygu pryderon ynghylch lles neu ddiogelwch plant/plentyn. Lle y bo'n briodol, bydd yr arolygydd arweiniol yn hysbysu'r lleoliad. Bydd arolygydd AGC yn cymryd camau priodol yn unol â pholisi AGC fel y'i cyhoeddir ar ei gwefan. Bydd arolygydd Estyn hefyd yn hysbysu swyddog diogelu Estyn am y mater, yn unol â pholisi diogelu Estyn.

Egwyddorion AGC ar gyfer sicrhau gwelliant a gorfodi, gan gynnwys diffyg cydymffurfio â rheoliadau

Mae AGC yn defnyddio pwerau gwella a gorfodi i hybu ei hamcan craidd o wella ansawdd a diogelwch gwasanaethau, er lles pobl Cymru. Mae'r egwyddorion canlynol yn llywio'r modd y mae'n gwneud penderfyniadau gorfodi:

- **Cyfrifoldeb:** Cyfrifoldeb darparwyr gwasanaethau yw sicrhau eu bod yn bodloni'r gofynion rheoleiddio. Oni bai bod angen gweithredu ar frys, bydd AGC yn rhoi cyfleoedd i ddarparwyr unioni unrhyw fethiannau a gwella eu gwasanaethau.
- **Cymesuredd:** Mae AGC yn gweithredu yn gymesur â'r amgylchiadau, y deilliannau a'r risg a achosir i unigolion sy'n defnyddio'r gwasanaeth, ac adnoddau'r darparwr a'i allu i ymateb. Bydd darparwyr sy'n methu'n barhaus â chydymffurfio â'r rheoliadau yn wynebu camau gorfodi dwysach, gan gynnwys y posibilrwydd y caiff eu cofrestriad ei ddiddymu.
- **Effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd:** Mae AGC yn agored ac yn dryloyw am ei hymagwedd gorfodi a sut mae'n defnyddio pwerau gorfodi. Mae unrhyw gamau sy'n cael eu cymryd yn eglur, yn gyson, yn amserol, yn deg ac yn gymesur.
- **Rhannu gwybodaeth:** Mae AGC yn cydweithio gyda chomisiynwyr, rheoleiddwyr, asiantaethau a chyrff proffesiynol perthnasol eraill i wneud defnydd effeithiol o'r wybodaeth sydd ar gael am wasanaeth. Wrth brosesu a rhannu gwybodaeth, bydd yn cydymffurfio â holl ofynion perthnasol y ddeddfwriaeth.
- **Cymryd camau cydgysylltiedig:** Mae AGC yn cydweithio gyda phartneriaid i sicrhau y bydd unrhyw gamau gorfodi a gymerir yn gydgysylltiedig. Mae hyn yn arbennig o bwysig os oes pryderon ynghylch diogelu unigolion neu faterion iechyd a diogelwch a oruchwylir gan reoleiddwyr eraill.
- **Cynnal hawliau unigolion:** Mae AGC wedi ymrwmo i hybu a chynnal hawliau'r bobl sy'n defnyddio'r gwasanaethau gofal a chymorth. Pan fo'r gofal yn annerbyniol, bydd yn cymryd camau gorfodi.

Caiff diffyg cydymffurfio ei gofnodi yn yr adroddiad arolygu. Lle y bo Hysbysiad Gweithredu Blaenoriaethol ar wahân wedi'i gyflwyno, fe'i cyhoeddir fel rhan o'r adroddiad a dilynir proses AGC yn gysylltiedig â diffyg cydymffurfio.

Argymhellion ar gyfer gwella

Bydd yr adroddiad arolygu yn cynnwys argymhellion ar gyfer gwella yn nhrefn yr arweiniad hwn. Dylai'r argymhellion roi arwydd clir a phenodol i'r lleoliad o'r meysydd i'w gwella y bydd angen iddo fynd i'r afael â nhw.

Sut byddwn yn gwerthuso'r themâu

Dylai arolygwyr bwyso a mesur y dystiolaeth a phennu barnau ar sail yr hyn sy'n cyd-fynd orau â disgrifiadau'r barnau. Bydd barnau perthnasol yn ystyried oedran a cham datblygu plentyn, ac unrhyw anghenion ychwanegol a allai fod ganddo.

Bydd arolygiadau'n ymdrin â phob thema a maes allweddol y fframwaith arolygu. Fodd bynnag, dylai arolygwyr ond adrodd ar ddysgu (thema 2) pan fydd chwech neu fwy o blant tair neu bedair oed yn y lleoliad, ar adeg yr arolygiad, nad ydynt yn derbyn addysg wedi'i hariannu mewn lleoliadau a gynhelir.

Mae angen gweithredu fel hyn er mwyn sicrhau na ellir adnabod plant unigol. Dylid cynnwys y datganiad terfynol ar ddechrau thema 2, pan na all arolygwyr adrodd ar ddysgu.

'Nid oes adroddiad ar ddysgu plant. Mae hyn oherwydd nad oedd digon o blant tair neu bedair oed yn bresennol ar adeg yr arolygiad, nad ydynt yn derbyn addysg a ariennir rywle arall, y gellid adrodd arnynt heb adnabod plant unigol.'

1 Lles

Mae'r thema hon yn ymwneud â'r holl blant rhwng 0 a 12 oed a allai fynychu'r lleoliad

1.1 I ba raddau mae gan blant lais?

Dylai arolygwyr werthuso p'un a yw plant:

- yn gwneud dewisiadau a phenderfyniadau
- yn siarad, yn cyfathrebu ac yn mynegi'u hunain
- yn mynegi eu barn, yn cyfrannu syniadau ac yn gwybod y bydd rhywun yn gwrando arnynt

1.2 I ba raddau mae plant yn teimlo'n ddiogel, yn hapus a'u bod yn cael eu gwerthfawrogi?

Dylai arolygwyr werthuso p'un a yw plant:

- wedi ymgartrefu ac yn ymdopi â bod i ffwrdd o'u rhieni neu'u gofalwyr
- yn llunio ymlyniadau emosiynol cadarnhaol gydag ymarferwyr a phlant eraill
- yn teimlo'n ddiogel, yn hapus, yn gyfforddus ac wedi ymlacio
- yn teimlo'u bod yn cael eu gwerthfawrogi a bod eu hawliau'n cael eu parchu
- yn gwybod gyda phwy i siarad os byddant yn anhapus neu'n poeni am rywbeth

1.3 Pa mor dda mae plant yn rhyngweithio?

Dylai arolygwyr werthuso p'un a yw plant:

- yn wydn

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

- yn dechrau datblygu ymdeimlad o'r hyn sy'n gywir ac yn anghywir, ac yn dechrau rheoli'u hymddygiad
- yn dechrau deall eu teimladau ac yn sensitif i emosiynau pobl eraill
- yn cydweithredu, yn cymryd eu tro ac yn rhannu
- yn parchu eraill ac yn gofalu am gyfarpar ac adnoddau
- yn hunanddisgybledig ac yn gosod a chydymffurfio â rheolau ar gyfer ymddygiad sy'n dderbyniol yn gymdeithasol, yn unol â'u cam datblygu

1.4 I ba raddau mae plant yn mwynhau eu chwarae a'u dysgu?

Dylai arolygwyr werthuso p'un a yw plant:

- yn ddysgwyr gweithgar a chwilfrydig, sydd wedi ymgysylltu
- yn dyfalbarhau am gyfnod priodol
- yn cynnal diddordeb mewn gweithgareddau a thasgau, ac yn canolbwyntio arnynt
- yn ennill ymdeimlad o gyflawniad o'r hyn a wnânt
- yn mwynhau gweithgareddau wedi'u trefnu, chwarae rhydd a gweithgareddau hamdden

1.5 Pa mor dda mae plant yn datblygu ac yn dod yn annibynnol?

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae plant:

- yn datblygu'n emosiynol, yn gorfforol, yn gymdeithasol, yn greadigol, yn ieithyddol ac yn wybyddol
- yn dod yn hyderus ac yn annibynnol

2. Dysgu

Mae'r thema hon yn ymwneud â phlant tair a phedair oed sy'n cael eu hariannu i dderbyn addysg gynnar

2.1 Pa mor dda mae plant yn caffael medrau ac yn gwneud cynnydd priodol yn eu dysgu?

Bydd arolygwyr yn ystyried p'un a yw plant yn gwneud cynnydd da yn yr hyn maent yn gallu ei wneud, yn eu gwybodaeth, eu dealltwriaeth a'u medrau, o ystyried eu cam datblygu, anghenion dysgu ychwanegol a'u manau cychwyn.

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae'r plant yn datblygu medrau cyfathrebu sy'n eu hannog i:

- fynegi eu teimladau a'u hemosiynau, gan gynnwys drwy ystumiau, meim, iaith arwyddion a thrwy gelf a cherddoriaeth
- cael pobl eraill i'w deall
- gwrando â dealltwriaeth, er enghraifft i ddilyn cyfarwyddiadau
- defnyddio iaith briodol mewn chwarae digymell a chwarae strwythuredig
- chwarae ag iaith, fel ffordd o ddatblygu eu diddordeb mewn iaith, ac ymestyn eu geirfa

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

- dangos diddordeb mewn llyfrau a mwynhau eu cynnwys, gydag oedolyn neu heb oedolyn, gan eu trin fel darllenwr
- dilyn storiâu sy'n cael eu darllen iddynt ac ymateb
- arbrofi â gwneud marciau a phrofiadau ysgrifennu gan ddefnyddio amrywiaeth o gyfryngau, a'u mwynhau
- deall rhai o swyddogaethau ysgrifennu

Yn ychwanegol, mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg, dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae plant yn datblygu medrau Cymraeg sy'n eu hannog i:

- ddangos mwynhad a phleser wrth ganu caneuon Cymraeg a dysgu rhigymau Cymraeg
- deall ac ymateb yn briodol i iaith syml, fel cyfarchion a chyfarwyddiadau
- defnyddio'r iaith yn ddigymell yn eu chwarae

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae'r plant yn datblygu medrau corfforol sy'n eu hannog i:

- fod yn weithgar yn gorfforol, yn unol â'u gallu
- datblygu medrau cydsymud
- defnyddio cyfarpar chwarae mawr gyda rheolaeth gynyddol
- dechrau defnyddio teclynnau bychain gyda rheolaeth sy'n gwella

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae'r plant yn datblygu medrau rhifedd sy'n eu hannog i:

- ddewis a defnyddio syniadau, cyfarpar a deunyddiau mathemategol priodol i ddatrys problemau ymarferol
- defnyddio iaith fathemategol mewn cyd-destunau perthnasol
- adnabod patrymau, dilyniannau a pherthnasoedd trwy chwarae a phrofiadau ymarferol
- cymryd rhan mewn ystod o ganeuon a rhigymau gan gynnwys, er enghraifft, diwrnodau'r wythnos a misoedd y flwyddyn, rhifau prifol a rhifau trefnol

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae'r plant yn datblygu medrau datrys problemau sy'n eu hannog i:

- wneud penderfyniadau am ba weithgareddau maent yn eu dewis a beth sydd ei angen arnynt i wneud tasgau penodol
- defnyddio deunyddiau ac adnoddau gwahanol
- dangos dyfalbarhad pan fyddant yn wynebu heriau
- cydweithio i ddatrys problemau

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae plant yn datblygu medrau creadigol sy'n eu hannog i:

- fynegi'u hunain trwy amrywiaeth o gyfryngau, fel chwarae rôl, celf, cerddoriaeth, dawns a symudiad
- gwneud dewisiadau ynghylch sut i gyflwyno'u syniadau

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae plant yn datblygu medrau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu (TGCh) sy'n eu hannog i:

- ddatblygu eu medrau cyfathrebu
- ymglyfarwyddo â defnyddio technoleg yn eu chwarae a'u gweithgareddau bob dydd a bod yn hyderus wrth wneud hyn
- defnyddio teclynnau digidol sy'n eu galluogi i fynegi eu hunain yn greadigol

3 Gofal a datblygiad

Mae'r thema hon yn ymwneud â darpariaeth ar gyfer yr holl blant rhwng 0 a 12 oed a allai fynychu'r lleoliad

3.1 Pa mor dda mae ymarferwyr yn diogelu plant, gan eu cadw'n ddiogel ac yn iach ar yr un pryd?

Bydd arolygwyr yn llunio barn am ddiwylliant cyffredinol diogelu yn y lleoliad. Bydd arolygwyr yn gwerthuso ansawdd ac effeithiolrwydd polisiâu a gweithdrefnau'r lleoliad ar gyfer diogelu plant a hybu'u lles a pha mor dda mae ymarferwyr yn eu gweithredu.

Mae'r rhain yn cynnwys:

- polisi amddiffyn plant, gan gynnwys gweithdrefnau ar gyfer adnabod arwyddion radicaleiddio ac eithafiaeth
- y trefniadau sydd gan arweinwyr i recriwtio staff yn ddiogel
- iechyd a diogelwch, gan gynnwys hylendid bwyd a darpariaeth ar gyfer rheoli heintiau
- diogelwch rhag tân
- y trefniadau ar gyfer diogelwch a diogeledd safle
- gweini meddyginiaeth yn ddiogel
- cefnogi plant â chyflyrau meddygol
- rhoi cymorth cyntaf
- diogelwch ar deithiau ac ymweliadau
- diogelwch ar y rhyngwyd
- bwlio
- rheoli ymddygiad plant, gan gynnwys ymyrryd ac atal yn gorfforol
- polisiâu a gweithdrefnau i hyrwyddo ffyrdd iach o fyw, gan gynnwys bwyta ac yfed yn iach a gweithgareddau corfforol

Amddiffyn plant

Wrth ystyried effeithiolrwydd gweithdrefnau'r darparwr ar gyfer amddiffyn plant, dylai arolygwyr werthuso addasrwydd polisi'r lleoliad ar amddiffyn plant a ph'un a yw ymarferwyr yn deall ac yn adnabod arwyddion a symptomau camdriniaeth, yn unol â [Gweithdrefnau Diogelu Cymru 2020](#). Hefyd, dylent werthuso p'un a yw ymarferwyr yn ymwybodol o bolisi amddiffyn plant y lleoliad ac yn ei weithredu'n gywir, ac yn gallu adnabod risgiau i blant.

Bydd arolygwyr yn adrodd p'un a yw trefniadau'r lleoliad ar gyfer diogelu plant yn bodloni gofynion ac nad ydynt yn destun pryder.

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

3.2 Pa mor dda mae ymarferwyr yn rheoli rhyngweithiadau?

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda mae ymarferwyr:

- yn gweithio yn unol â pholisi'r lleoliad ar reoli ymddygiad
- yn gweithredu'n gyson, i ddelio â phlant unigol, fel nad oes dryswch ym meddwl y plentyn o ran yr hyn sy'n dderbyniol neu beidio
- yn hyrwyddo ymagweddau cadarnhaol o ran ymddygiad
- yn annog plant hŷn i gymryd cyfrifoldeb am eu hymddygiad eu hunain
- yn modelu rhyngweithio cadarnhaol, parchus a gofalgar

3.3 Pa mor dda mae ymarferwyr yn hyrwyddo datblygiad plant ac yn bodloni'u hanghenion unigol?

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae ymarferwyr:

- yn gwybod, yn deall ac yn bodloni anghenion, galluoedd a dewisiadau unigol plant
- yn cynnig amgylchedd/awyrgylch anogol a gofalgar
- yn cynnig gofal ymatebol
- yn gwrandao ar blant, ac yn gwerthfawrogi pob ymgais i gyfathrebu
- yn hybu cydraddoldeb ac amrywiaeth
- yn annog plant i ffurfio perthnasoedd gydag eraill, a dangos parch a goddefgarwch tuag at bobl o bob cefndir diwylliannol
- yn hybu datblygiad plant, er enghraifft sut maent yn darparu gweithgareddau datblygiadol priodol ar gyfer anghenion corfforol, emosiynol, cymdeithasol a gwybyddol
- yn trin pob plentyn gydag urddas a pharch
- yn sicrhau bod preifatrwydd plant yn cael ei barchu
- yn olrhain cynnydd plant ac yn defnyddio gwybodaeth ac arsylwadau i gynllunio ar gyfer y camau nesaf yn eu chwarae (nid yw'n berthnasol i blant dros 8 oed)
- yn sicrhau bod plant hŷn yn gallu pennu a rheoli cynnwys eu chwarae trwy fynd ar drywydd eu syniadau a'u diddordebau eu hunain

Anghenion dysgu ychwanegol

Dylai arolygwyr ystyried:

- i ba raddau mae'r lleoliad yn cynnig pob agwedd ar yr holl feysydd dysgu yn llawn i blant ag anghenion dysgu ychwanegol
- pa mor dda y mae'r lleoliad yn nodi, yn asesu ac yn ymateb i anghenion unigol plant
- pa mor dda mae'r lleoliad yn integreiddio, yn cefnogi ac yn darparu ar gyfer plant ag anghenion dysgu ychwanegol, fel eu bod yn gwneud cynnydd yn unol â'u cam datblygu
- y graddau mae ymarferwyr yn deall ac yn ymateb i fodloni anghenion unigol
- pa mor effeithiol mae'r lleoliad yn cynnal adolygiadau rheolaidd sy'n canolbwyntio ar unigolion o gynnydd plant, sy'n cynnwys rhieni / gofalwyr a'r holl asiantaethau niferus perthnasol

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

- y defnydd o wasanaethau arbenigol, fel swyddog arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol y Blynyddoedd Cynnar, gwasanaethau iechyd, seicolegol, cludo a chymdeithasol, a'u cyfraniad

4 Addysgu ac asesu

Mae'r thema hon yn ymwneud â phlant tair a phedair oed sy'n cael eu hariannu i dderbyn addysg gynnar

4.1 Pa mor dda mae ymarferwyr yn cynllunio profiadau dysgu sy'n bodloni anghenion plant?

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau mae:

- cynllunio profiadau dysgu yn llwyddo i ennyn diddordeb a bodloni anghenion pob plentyn
- ymarferwyr yn cydweithio i gynllunio gweithgareddau hyblyg, ymatebol ac arloesol
- profiadau dysgu yn annog datblygiad cyffredinol plant a'u cynnydd
- profiadau dysgu yn adeiladu'n systematig ar wybodaeth, dealltwriaeth a medrau presennol, wrth i blant symud ymlaen yn y lleoliad

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda mae profiadau dysgu mae ymarferwyr yn eu cynnig yn annog plant i:

- fentro, arbrofi â phrofiadau newydd, datblygu'n archwilwyr hyderus yn eu hamgylchedd a dod yn ddysgwyr annibynnol
- datblygu'u medrau corfforol, meddwl a chreadigol yn gynyddol
- datblygu gwell dealltwriaeth o'r byd maent yn byw ynddo, a sut i ofalu amdano

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae'r lleoliad:

- yn datblygu medrau plant, yn cynnwys eu medrau cyfathrebu, llythrennedd, rhifedd a TGCh
- yn gwneud yn siŵr bod y ddarpariaeth ar gyfer y medrau hyn wedi'i chydlynu'n briodol i sicrhau bod plant yn gwneud cynnydd da

Darpariaeth Gymraeg mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae'r lleoliad yn darparu i blant ddefnyddio a phrofi'r Gymraeg cymaint â phosibl yn eu dysgu, gan ystyried manau cychwyn y plant. Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae'r lleoliad yn datblygu medrau Cymraeg plant a staff yn gynyddol.

Y dimensiwn Cymreig

Dylai arolygwyr farnu i ba raddau mae'r lleoliad yn hyrwyddo ymwybyddiaeth plant o draddodiadau a dathliadau diwylliannau Cymru.

Datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol

Wrth werthuso'r ddarpariaeth ar gyfer datblygiad ysbrydol, dylai arolygwyr ystyried i ba raddau mae'r plant yn cael cyfleoedd i:

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

- ddatblygu ymdeimlad o chwilfrydedd am eu bywyd a'u credoau eu hunain, a bywydau a chredoau pobl eraill
- datblygu ymdeimlad o ryfeddod am y byd y maent yn byw ynddo

Wrth werthuso datblygiad moesol, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda mae'r lleoliad:

- yn meithrin gwerthoedd fel gonestrwydd, tegwch a pharch
- yn hyrwyddo egwyddorion sy'n helpu plant i wahaniaethu rhwng da a drwg
- yn datblygu dealltwriaeth plant y dylid trin popeth byw â gofal, parch a phryder

Wrth werthuso datblygiad cymdeithasol, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda mae'r lleoliad yn annog plant o wahanol grwpiau i:

- gymryd cyfrifoldeb, dangos menter a datblygu dealltwriaeth o gydweithredu a rhannu ag eraill
- deall rheolau ymddygiad syml, fel rhannu teganau
- dysgu sut i uniaethu ag eraill a chymryd rhywfaint o gyfrifoldeb am eu gweithrediadau eu hunain
- cyfrannu at wneud penderfyniadau

Dylai arolygwyr farnu pa mor dda mae ansawdd perthnasoedd yn y lleoliad yn helpu i feithrin agweddau plant tuag at ymddygiad cymdeithasol da a hunanddisgyblaeth.

Wrth werthuso datblygiad diwylliannol, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda mae'r lleoliad yn annog plant i ymhél â'r celfyddydau, chwaraeon, cerddoriaeth a gweithgareddau diwylliannol eraill.

4.2 Pa mor dda mae ymarferwyr yn addysgu ac yn asesu plant?

Dylai'r ffocws fod ar effaith addysgu ar ddysgu, ac nid ar unrhyw un dull penodol.

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau mae ymarferwyr:

- yn meddu ar wybodaeth gyfredol am ddatblygiad plant ac effaith anghenion dysgu ychwanegol ar ddatblygiad
- yn deall gofynion y cwricwlwm
- yn meddu ar ddisgwyliadau uchel ar gyfer pob plentyn, gan gynnwys plant ag anghenion dysgu ychwanegol, plant mwy abl a thalentog a phlant y mae Saesneg yn iaith ychwanegol iddynt
- yn cynllunio cydbwysedd addas rhwng gweithgareddau sydd wedi'u hysgogi gan blant a gweithgareddau wedi'u cyfeirio/wedi'u harwain gan oedolion, sy'n bodloni anghenion unigol plant yn hyblyg
- yn deall pwysigrwydd darparu cyfleoedd i blant ddysgu drwy chwarae ac ymglymiad gweithgar mewn cyd-destunau dilys
- yn fodolau iaith da
- yn hyrwyddo datblygiad iaith plant, fel ymestyn eu geirfa
- yn cynnig amgylchedd ysgogol a heriol, tu mewn a thu allan, sy'n annog ymglymiad, cyfranogiad a mwynhad plant
- yn defnyddio holi i herio plant a datblygu eu dysgu
- yn defnyddio ymarferwyr ychwanegol yn effeithiol
- yn ymyrryd yn briodol mewn gweithgareddau/chwarae plant

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

- yn rhoi pwys ar broses greadigol y plant ac nid ar y cynnyrch terfynol

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau mae'r holl ymarferwyr yn cymryd rhan mewn cynllunio ac yn cael gwybod beth mae disgwyl iddynt ei wneud.

Asesu

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau mae gweithdrefnau'r lleoliad yn hylaw ac yn galluogi ymarferwyr i:

- asesu plant yn rheolaidd ac yn ofalus, a chofnodi arsylwadau ac asesiadau sy'n nodi cryfderau plant, eu meysydd i'w gwella a'u cynnydd yn effeithiol
- defnyddio deilliannau asesiadau i gynllunio gweithgareddau at y dyfodol sy'n bodloni anghenion a diddordebau plant, gan gynnwys darparu cymorth ychwanegol pan fydd angen
- ymgysylltu â rhieni / gofalwyr er mwyn cael persbectif unigol o gryfderau pob plentyn, a'i feysydd i'w datblygu
- rhoi gwybod i rieni / gofalwyr am gynnydd eu plant a beth allant ei wneud i hyrwyddo eu datblygiad, a'u helpu i wella

5 Yr amgylchedd

Mae'r thema hon yn ymwneud â darpariaeth ar gyfer yr holl blant rhwng 0 a 12 oed a allai fynychu'r lleoliad

5.1 Pa mor dda mae arweinwyr yn sicrhau diogelwch y safle?

Dylai arolygwyr werthuso:

- p'un a yw plant yn derbyn gofal mewn amgylchedd diogel a glân
- p'un a yw risgiau diangen i blant wedi'u hamlygu a'u dileu cyhyd â phosibl
- p'un a oes cydbwysedd rhwng yr angen i hybu diogelwch plant a'u hamddiffyn rhag niwed, a'r angen i gynorthwyo plant i gymryd risgiau
- SYLWCH: Bydd methiannau yn yr uchod yn llywio'r farn ar gyfer diogelu

5.2 Pa mor dda mae arweinwyr yn sicrhau addasrwydd y safle a'r defnydd ohono?

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y caiff pob plentyn, gan gynnwys y rhai ag anghenion dysgu ychwanegol, fynediad cyfartal i gyfleusterau, adnoddau a gweithgareddau'r lleoliad

Dylai arolygwyr werthuso:

- p'un a yw'r safle ac unrhyw ardaloedd chwarae tu allan yn groesawgar, yn gyfeillgar ac yn cynnig amgylchedd cyfoethog ar gyfer chwarae a dysgu
- p'un a oes digon o le a chyfleusterau i fodloni anghenion plant, gan gynnwys y rhai ag anghenion dysgu ychwanegol
- p'un a yw'r amgylcheddau dan do ac yn yr awyr agored yn cael eu defnyddio'n dda i hybu datblygiad medrau

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

- p'un a yw'r gosodiad a'r cynllun yn hybu annibyniaeth plant ac wedi'u hystyried o safbwynt y plentyn
- p'un a yw'r safle'n cael ei gynnal a'i gadw'n dda
- p'un a oes cyfleusterau addas i'r staff
- p'un a oes trefniadau priodol i gynnal sgysiau cyfrinachol a chadw cofnodion yn ddiogel
- p'un a yw manau chwarae/hamdden yn cynnig heriau, risgiau a chyfleoedd addas i blant arbrofi

5.3 Pa mor dda mae arweinwyr yn sicrhau ansawdd yr adnoddau a'r cyfarpar a'r defnydd ohonynt?

Dylai arolygwyr werthuso:

- p'un a oes dodrefn, cyfarpar, tegantau ac adnoddau ar gael i'r plant, sy'n briodol ac yn addas i'w hanghenion
- p'un a yw adnoddau yn briodol i oedran a chyfnod, yn cael eu cynnal a'u cadw'n dda, ac yn cydymffurfio â safonau diogelwch perthnasol
- p'un a yw adnoddau'n lân a bod y ffordd y cânt eu cynnal a'u cadw yn cydymffurfio ag egwyddorion rheoli haint
- p'un a yw tegantau a deunyddiau chwarae yn hybu ymwybyddiaeth ddiwylliannol, gan gynnwys diwylliant a threftadaeth Cymru, a chyfle cyfartal
- p'un a yw'r ardaloedd dan do ac yn yr awyr agored yn cynnig cyfleoedd chwarae a dysgu priodol
- p'un a yw'r defnydd o ystod eang o ddeunyddiau cynaliadwy yn cael ei hybu

6 Arweinyddiaeth a rheolaeth

6.1 Pa mor effeithiol yw'r arweinyddiaeth?

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae arweinwyr a rheolwyr:

- yn gosod disgwyliadau uchel trwy gefnogi a herio pawb i wneud eu gorau
- yn cyfleu eu gweledigaeth ar gyfer y lleoliad yn dda ac yn archwilio sut i'w chyflawni mewn cydweithrediad ag eraill
- yn rhoi gwybodaeth i'r person cofrestredig/unigolyn cyfrifol a, lle y bo'n berthnasol, y pwyllgor rheoli am gynnydd y lleoliad
- yn hybu arferion diogel a diwylliant o ddiogelwch
- yn creu ethos cadarnhaol lle mae plant a staff yn teimlo'u bod yn cael eu gwerthfawrogi
- yn gosod nodau ac amcanion clir sy'n canolbwyntio ar anghenion plant, y mae'r holl ymarferwyr yn eu deall a'u gweithredu, ac sy'n cael eu darparu i rieni
- yn cynllunio'n strategol i ddarparu cyfleoedd pwrpasol i blant ddatblygu'u medrau Cymraeg
- yn cyflwyno "Cynnig Gweithredol" y Gymraeg²
- yn cydymffurfio â rheoliadau AGC ac yn bodloni'r safonau gofynnol cenedlaethol
- yn meddu ar ddatganiad clir o ddiben sy'n cynnig darlun cywir o'r lleoliad
- yn ystyried p'un a aethpwyd i'r afael yn briodol â phryderon / cwynion

² Mae'r 'Cynnig Gweithredol' yn golygu bod y gwasanaeth yn cael ei ddarparu trwy gyfrwng y Gymraeg heb i rywun orfod gofyn amdano.

6.2 Pa mor effeithiol yw'r monitro, yr hunanwerthuso a'r cynllunio ar gyfer gwella?

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda mae gweithdrefnau monitro a hunanwerthuso'r lleoliad:

- yn manteisio ar dystiolaeth uniongyrchol i nodi'n gywir gryfderau'r lleoliad a'i feysydd i'w gwella
- yn ystyried barn staff, rhieni/gofalwyr, plant a rhanddeiliaid eraill
- yn manteisio ar adolygiadau, cyngor ac adborth gan asiantaethau allanol, lle y bo'n briodol
- yn blaenoriaethu'r materion y maent yn dymuno'u gwella
- yn gweithredu strategaethau cadarn sy'n debygol o ysgogi'r gwelliannau a ddymunir
- yn neilltuo cyllid priodol sy'n arwain at welliant mewn ansawdd gofal, chwarae a dysgu
- yn arwain at wneud gwelliannau a chael effaith gadarnhaol ar ddysgu a lles plant

6.3 Pa mor effeithiol yw'r rheolaeth ar staff ac adnoddau?

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae arweinwyr a rheolwyr:

- yn dilyn prosesau recriwtio diogel, cadarn ac amserol
- yn diffinio rolau a chyfrifoldebau
- yn meddu ar system effeithiol o oruchwylio ac arfarnu ymarferwyr, sy'n arwain at dargedau cytunedig
- yn sicrhau bod digon o ymarferwyr sydd â chymwysterau a phrofiad priodol a pherthnasol o weithio gyda phlant ifanc, gan gynnwys y rhai ag anghenion dysgu ychwanegol, a bod y rhain yn cael eu defnyddio'n briodol
- yn sicrhau bod ymarferwyr yn deall ac yn cyflawni'u rolau mewn perthynas â nodau strategol, cynlluniau a chyfrifoldebau'r lleoliad
- yn datblygu cynlluniau staffio wrth gefn
- yn gwneud defnydd da o gyllid, gan gynnwys Grant Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar

Dylai arolygwyr ystyried y trefniadau i gynorthwyo'r holl staff i gymryd rhan weithgar mewn cynyddu'u gwybodaeth broffesiynol, eu dealltwriaeth a'u medrau, gan gynnwys cymryd rhan mewn profiadau dysgu proffesiynol i'r lleoliad cyfan.

6.4 Pa mor effeithiol yw partneriaethau?

Dylai arolygwyr ystyried pa mor glir yw'r lleoliad o'i rôl a'i gyfrifoldebau o ran sefydlu ymddiriedaeth a chyfathrebu clir rhwng partneriaid. Dylai arolygwyr hefyd ystyried pa mor dda mae'r lleoliad yn gweithio gyda rhieni / gofalwyr, Swyddog Arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol y Blynyddoedd Cynnar a phartneriaid eraill i gefnogi plant ag anghenion dysgu ychwanegol.

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda mae'r lleoliad:

- yn gweithio gydag ystod o bartneriaid i wella iechyd, dysgu a lles plant
- yn gweithio gyda rhieni/gofalwyr i nodi anghenion a hoffterau unigol eu plentyn cyn ac yn ystod ei gyfnod yn y lleoliad
- yn gweithio gyda rhieni/gofalwyr i wella lles a dysgu'u plentyn o ddydd i ddydd
- yn rhoi gwybod i rieni/gofalwyr am ofal, datblygiad a chynnydd eu plentyn
- yn rhoi gwybodaeth i rieni/gofalwyr am bolisiâu a gweithdrefnau'r lleoliad
- yn gweithio gydag ystod o bartneriaid i gefnogi pontio

Atodiad A: Rhestr o ddogfennau i'w lanlwytho i'r YAR cyn yr arolygiad

Bydd y Cydlynnydd Arolygu yn gofyn am y wybodaeth ganlynol gan y lleoliad trwy'r Ystafell Arolygu Rithwir cyn gynted ag y bo modd yn dilyn yr hysbysiad ffurfiol o'r arolygiad:

- gwerthusiad o gryfderau'r lleoliad a'i feysydd i'w gwella mewn Word neu PDF*
- y drefn ddyddiol
- rhestr staffio
- datganiad o ddiben
- polisi amddiffyn a/neu ddiogelu plant
- polisi rheoli ymddygiad

***Gwerthuso'ch lleoliad**

Nid ydym yn ffafrio unrhyw ddull ynglŷn â sut rydych yn gwerthuso'ch lleoliad. Er enghraifft, gallech ddewis defnyddio'ch adroddiad ar ansawdd gofal, ar yr amod ei fod yn gwerthuso pob thema, neu'ch adroddiad hunanwerthuso eich hun.

Pan fyddwch yn gwerthuso ansawdd eich darpariaeth, dylech ystyried y tri chwestiwn isod o dan bob un o'r themâu canlynol.

- Lles (pob plentyn)
  - Dysgu (plant 3 a 4 oed nad ydynt yn derbyn addysg a ariennir rywle arall)
  - Gofal a datblygiad (pob plentyn)
  - Addysgu ac asesu (plant 3 a 4 oed nad ydynt yn derbyn addysg a ariennir rywle arall)
  - Yr amgylchedd (y lleoliad cyfan)
  - Arweinyddiaeth a rheolaeth (y lleoliad cyfan)
- 1 Beth rydych chi'n ei wneud yn dda a sut mae hyn o fudd i blant? Sut rydych chi'n gwybod?
  - 2 Beth rydych chi wedi'i wella'n ddiweddar a pha wahaniaeth mae hyn wedi'i wneud i blant? Rhowch enghreifftiau.
  - 3 Beth mae angen i chi ei wella? Sut rydych chi'n gwybod? Sut rydych chi'n bwriadu gwneud hyn?

Atodiad B: Rhestr o ddogfennau y mae eu hangen yn ystod yr arolygiad, yn ôl pob tebyg

Bydd arolygwyr yn sicrhau bod ganddynt ddigon o amser i adolygu'r dystiolaeth allweddol sydd ei hangen arnynt i lunio'u barnau. Dyma'r prif fathau o dystiolaeth:

- cofnodion unigol plant
- datganiad o ddiben
- rhestr staff (ymarferwyr), gan gynnwys manylion cymwysterau a gwybodaeth am oruchwyliaeth, hyfforddiant a datblygiad proffesiynol parhaus staff, a gweithdrefnau a chofnodion recriwtio staff
- Cofnodion y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (GDG) ac unrhyw ddogfennau eraill sy'n crynhoi gwiriadau'r holl staff a gwirfoddolwyr sy'n gweithio yn y gwasanaeth, a'u trefniadau fetio a chyflogi
- mewn gwasanaethau gwarchod plant, cofnodion gwiriadau ar gyfer pobl dros 16 oed sy'n byw neu'n gweithio ar y safle, neu'r rhai sydd â chysylltiad rheolaidd â phlant sy'n derbyn gofal
- asesiadau risg
- dogfennau polisi a gweithdrefn
- samplau o gynllunio gweithgarwch
- enghreifftiau o waith plant a thystiolaeth o gynnydd unigol
- gwybodaeth asesu, yn enwedig asesiadau a wnaed wrth i blant ddechrau yn y lleoliad neu ymadael â'r lleoliad
- cofrestrï presenoldeb plant, staff a gwirfoddolwyr
- cofnodion damweiniau/digwyddiadau/meddyginiaethau
- rhestr o unrhyw atgyfeiriadau diogelu a wnaed i'r awdurdod lleol
- cofnodion unrhyw gwynion
- gwybodaeth am sut caiff rhieni/gofalwyr wybod am gynnydd eu plant
- unrhyw wybodaeth sy'n dangos sut mae'r lleoliad yn defnyddio cysylltiadau â'r gymuned yn dda
- gwybodaeth am bartneriaethau
- y cyfrifon archwiliedig diweddaraf
- gwybodaeth am y defnydd o Grant Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar, os yw'n berthnasol
- unrhyw adroddiadau gwerthuso allanol o'r gwasanaeth e.e. diogelwch rhag tân, iechyd yr amgylchedd
- unrhyw wybodaeth arall y mae'r lleoliad yn dymuno iddi gael ei hystyried

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

Atodiad C: Rheoliadau a'r Safonau Gofynnol Cenedlaethol

<https://arolygiaethgofal.cymru/rheoliadau-safonau-gofynnol-cenedlaethol-gofal-dydd-chwarae>

Atodiad Ch: Diogelu

Arweiniad diogelu

Mae'r Fframwaith Arolygu ar y Cyd yn rhoi blaenoriaeth uchel i ddiogelu a hybu lles plant. Mae elfennau o ddiogelu i'w gweld ar draws pob un o chwe thema'r fframwaith.

Diffiniad o ddiogelu

Mae gan bob lleoliad ddyletswydd statudol i arfer ei swyddogaethau gyda'r nod o ddiogelu a hybu lles eu plant.

Mae diogelu a hybu lles plant yn ymwneud â'r canlynol:

- amddiffyn plant rhag cael eu cam-drin a'u hesgeuluso
- atal amhariad i'w hiechyd neu eu datblygiad
- sicrhau eu bod yn derbyn gofal diogel ac effeithiol, fel y gallant gael y cyfleoedd gorau mewn bywyd

Dylai pawb sy'n gweithio gyda phlant rannu amcan i helpu i gadw plant yn ddiogel trwy gyfrannu at:

- greu amgylchedd diogel, a'i gynnal
- nodi pryderon am les plant a chymryd camau i fynd i'r afael â'r rhain, lle y bo'n briodol, mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill
- datblygu dealltwriaeth, ymwybyddiaeth a gwydnwch plant

Mae cyflawni'r amcan hwn yn galw am systemau sy'n anelu at:

- atal pobl anaddas rhag gweithio gyda phlant
- hybu arfer ddiogel a herio arfer wael ac anniogel
- adnabod adegau pan fydd sail i bryderu am les plentyn, a chychwyn neu gymryd camau priodol i'w gadw'n ddiogel
- cyfrannu at weithio effeithiol mewn partneriaeth ymhlith pawb sydd ynghlwm wrth ddarparu gwasanaethau i blant a phobl ifanc

Mae amddiffyn plant yn rhan o ddiogelu a hybu lles. Mae hyn yn cyfeirio at y gweithgarwch a wneir i amddiffyn plant penodol sy'n dioddef neu sydd mewn perygl o ddioddef niwed sylweddol o ganlyniad i gamdriniaeth neu esgeulustod.

Mae diogelu'n cwmpasu mwy na'r cyfraniad a wneir at amddiffyn plant mewn perthynas â phlant unigol. Hefyd, mae'n cwmpasu materion fel:

- recriwtio, goruchwylio, hyfforddi a rheoli staff yn ddiogel
- sut mae staff yn rheoli ymddygiad plant
- iechyd a diogelwch plant
- bwlio
- trefniadau i fodloni anghenion plant â chyflyrau meddygol

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

- materion diogelu eraill sy'n gysylltiedig yn benodol â'r ardal neu'r boblogaeth leol, fel camddefnyddio cyffuriau a sylweddau

Y person cofrestredig sy'n gyfrifol am sicrhau bod polisïau a gweithdrefnau priodol ar waith i ddiogelu plant. Mae'n debygol y bydd nifer o bolisïau a gweithdrefnau ar waith i gwmpasu'r elfennau angenrheidiol. Mae'r rhain yn cynnwys:

- polisi amddiffyn plant
- polisi rheoli ymddygiad, gan gynnwys bwlio ac atal
- gweithdrefn disgyblu staff
- gweithdrefn ymadael rhag tân
- gweithdrefn damweiniau
- gweithdrefn plentyn coll
- gweithdrefn plentyn heb ei gasglu
- polisi a gweithdrefn meddyginiaeth
- polisi gwahardd plentyn sâl
- polisi cyfrinachedd
- gweithdrefnau ar gyfer ymddygiad diogel ar deithiau
- ymrwymiad y lleoliad i e-ddiogelwch i sicrhau bod plant yn cadw'u hunain yn ddiogel
- bod pob gwybodaeth bersonol a sensitif yn cael ei chadw'n ddiogel yn unol â gofynion diogelu data

Rhaid i leoliadau sicrhau bod y safle yn ddiogel a bod asesiadau risg yn cael eu cynnal yn rheolaidd i sicrhau diogelwch plant.

Amddiffyn plant

Rhaid i'r person cofrestredig ysgrifennu polisi amddiffyn plant sy'n diogelu plant rhag camdriniaeth neu esgeulustod ac sy'n amlinellu'r weithdrefn i'w dilyn os bydd honiad o gamdriniaeth neu esgeulustod. Rhaid rhannu'r polisi hwn gyda rhieni cyn i'r plentyn fynychu'r lleoliad.

Wrth werthuso'r polisi amddiffyn plant, dylai arolygwyr ystyried:

- a yw'r polisi yn dangos bod y lleoliad yn ymwybodol o'r Byrddau Diogelu Rhanbarthol; [Gweithdrefnau Diogelu Cymru 2020](#), [Diogelu Plant: Gweithio gyda'n Gilydd o dan Ddeddf Plant 2018](#), a [Cadw Dysgwyr yn Ddiogel 2020](#)
- a yw'r polisi yn dangos sut i atgyfeirio unrhyw honiadau o gamdriniaeth neu esgeulustod i'r awdurdod lleol perthnasol yn ddiymdroi
- a yw'r polisi yn darparu canllawiau am sut i gadw cofnodion ysgrifenedig o unrhyw honiadau o gamdriniaeth neu esgeulustod, ac o'r camau a gymerwyd i ymateb, yn ddiogel
- p'un a ystyrir y mesurau unigol y gallai fod eu hangen i amddiffyn plant perthnasol yn dilyn honiad o gamdriniaeth neu esgeulustod
- a yw'r polisi yn gofyn i unrhyw unigolyn sy'n gweithio gyda phlant roi gwybod am bryderon am les neu ddiogelwch plentyn

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau a reoleiddir, heblaw ysgolion, sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser

- a yw'r polisi'n cynnwys manylion cyswllt perthnasol yr awdurdod lleol y dylid atgyfeirio iddo
- a yw'r polisi'n cynnwys gwybodaeth am y weithdrefn i'w dilyn os gwneir honiad yn erbyn aelod staff neu wirfoddolwr (dylai hyn gynnwys y person â gofal)

Hyfforddiant staff

- Rhaid i'r person cofrestredig benodi aelod staff dynodedig, sydd wedi mynychu hyfforddiant amddiffyn plant, i sicrhau bod y polisiâu a'r gweithdrefnau amddiffyn plant yn cael eu gweithredu a bod cydymffurfiaeth effeithiol â nhw
- Gall unrhyw unigolion sy'n gweithio gyda phlant roi'r polisi amddiffyn plant ar waith ac maent yn gwybod am faterion diogelu ac amddiffyn plant, gan gynnwys cam-drin corfforol, esgeulustod, cam-drin emosiynol a cham-drin rhywiol, ac yn gallu rhoi gweithdrefnau ar waith
- Mae staff yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau i adrodd am bryderon yn unol â gweithdrefnau'r Bwrdd Lleol Diogelu Plant yn ddi-oed
- Mae amddiffyn plant yn rhan o hyfforddiant sefydlu staff newydd o fewn wythnos gyntaf eu cyflogaeth
- Mae trafodaethau ar faterion diogelu yn rhan o oruchwyliaeth unigol staff yn rheolaidd

Recriwtio staff

Ni chaiff y person cofrestredig gyflogi unigolyn na chaniatáu i wirfoddolwr ofalu am blant oni bai bod yr unigolyn hwnnw yn addas, felly rhaid i bob gwiriad recriwtio diogel angenrheidiol fod ar waith cyn bod unigolyn yn gofalu am blant.